

Rola kontroli inspekcji ochrony środowiska w systemie ochrony środowiska

Leszek Żelazny

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Lublinie

1. Wprowadzenie

Historia państwowej inspekcji zajmującej się w Polsce kontrolą przestrzegania przepisów prawnych i monitoringiem środowiska przyrodniczego nie jest długa i zaczyna się 35 lat temu. W 1980 r. na mocy nowej Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska Rada Ministrów wydała Rozporządzenie w sprawie Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska. Stworzono wówczas podstawy dla wdrożenia jednolitego systemu kontroli przestrzegania prawa ochrony środowiska oraz monitoringu środowiska w Polsce. Przed powołaniem Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska kontrolą przestrzegania ekologicznego prawa w Polsce zajmowały się: Wydziały ds. Ochrony Środowiska Urzędów Wojewódzkich, Ośrodki Badania i Kontroli Środowiska oraz Pracownie Badań i Kontroli Środowiska. Warto wspomnieć, że PIOŚ, nie posiadając żadnego zaplecza laboratoryjnego na początku swego funkcjonowania napotykał na istotne problemy, które musiał rozwiązywać [1]. Po kilkunastu latach działalności we wszystkich województwach zostały ujednoczone zasady prowadzenia kontroli oraz opracowano i wdrożono do monitoringu środowiska jednolite metodyki pomiarowe. Jednocześnie zwiększono potencjał zaplecza laboratoryjnego oraz opracowano zasady funkcjonowania Państwowego Monitoringu Środowiska.

W 1998 r. znowelizowano ustawę o Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska, zmieniając m.in. jej nazwę na: Inspekcja Ochrony Środowiska [2]. Jednocześnie wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska weszły w skład wojewódzkiej administracji zespolonej. W 34, a dokładniej w 33 byłych miastach wojewódzkich oraz w Giżycku, miastach powstały delegatury wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska podporządkowane 16 nowym wojewódzkim inspektoratom.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska kierujący działalnością Inspekcji Ochrony Środowiska pełni funkcję centralnego organu administracji rządowej, który jest powoływany i odwoływany przez Prezesa Rady Ministrów. Współpracując z Inspektoratem Ochrony Środowiska wraz z wojewódzkimi inspektorami ochrony środowisk, którzy kierują wojewódzkimi inspektoratami ochrony środowiska wchodzącymi w skład zespolonej administracji wojewódzkiej, wykonuje zadania centralnego organu administracji rządowej, tj. IOŚ.

Z dniem 1 stycznia 1999 r., wraz z wejściem w życie reformy administracyjnej kraju, IOŚ została włączona w skład służb inspekcji i straży zespolonych z wojewodą. Zakres kompetencji organów IOŚ regulowany jest przez przepisy szczegółowe szeregu ustaw, z których najważniejszymi są:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2012 r. Nr 145 z późn. zm.).
- Ustawa z 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadach opakowaniowymi (Dz.U. z 2013 r. poz. 888).
- Ustawa z dnia 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej (Dz.U. z 2014 r., poz. 1413).
- Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. z 2007 r. Nr 147, poz. 1033 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. z 2007 r. Nr 36, poz. 233 ze zm.).
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz. U. z 2010 Nr 138, poz. 935 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową (Dz. U. Nr 121, poz. 1263 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (Dz. U. Nr 124, poz. 859 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji (Dz. U. z 2013 r. poz. 1162 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2013 r. poz. 1155 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o bateriach i akumulatorach (Dz. U. Nr 79, poz. 666 z późn. zm.).

- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2013, poz. 1399 z późn. zm.).

Najważniejsze zadania Inspekcji zawarte w art. 2 ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska dotyczą:

- kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska wynikających m.in. z ww. ustaw;
- kontroli przestrzegania decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska oraz przestrzegania zakresu, częstotliwości i sposobu prowadzenia pomiarów wielkości emisji;
- udziału w przekazywaniu do użytku obiektów lub instalacji realizowanych jako przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko;
- kontroli eksploatacji instalacji i urządzeń chroniących środowisko przed zanieczyszczeniem;
- współdziałania w zakresie ochrony środowiska z innymi organami kontroli, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, innymi organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego oraz obrony cywilnej, a także organizacjami społecznymi;
- organizowania i koordynowania państwowego monitoringu środowiska, prowadzenie badań, jakości środowiska, obserwacji i dokonywania oceny jego stanu oraz zachodzących w nim zmian;
- inicjowania działań tworzących warunki do zapobiegania poważnym awariom, oraz usuwania ich skutków i przywracania środowiska do stanu pierwotnego [2].

Zadania Inspekcji Ochrony Środowiska realizowane są przez:

- Głównego Inspektora Ochrony Środowiska;
- Wojewódzkich Inspektorów Ochrony w poszczególnych województwach.

Przykładowo Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie obejmuje swoją działalnością obszar województwa lubelskiego, tj. 20 powiatów ziemskich oraz 4 powiaty grodzkie. Łącznie nadzorem objętych jest 213 gmin.

2. Zadania Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie kontroli elementów środowiska

Funkcjonowanie Inspekcji Ochrony Środowiska określa Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287 z późn. zm.). Do głównych zadań Inspekcji Ochrony Środowiska należy:

- organizowanie i koordynowanie PMŚ, prowadzenie badań jakości środowiska, obserwacja i ocena jego stanu oraz zachodzących w nim zmian;
- kontrola przestrzegania przepisów o ochronie środowiska.

2.1. Państwowy Monitoring Środowiska (PMŚ)

Państwowy Monitoring Środowiska to system pomiarów, ocen i prognoz, a także gromadzenie i przetwarzanie danych oraz udostępnianie informacji o środowisku. Obejmuje on zadania wynikające z ustaw, zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej oraz potrzeb wynikających z polityki ekologicznej państwa. Monitoring realizowany jest w oparciu o wieloletnie programy:

- państwowe, które opracowuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska, zaś zatwierdza Minister Środowiska;
- wojewódzkie, opracowywane przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, które zatwierdza Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

W województwie lubelskim PMŚ realizowany jest w trzech blokach tematycznych poświęconych odpowiednio stanowi środowiska, presjom oraz ocenom i prognozom.

W przypadku stanu środowiska określany jest dla komponentów obejmujących monitoring:

- jakości powietrza;
- jakości wód powierzchniowych i podziemnych;
- jakości gleby i ziemi;
- przyrody;
- hałasu;
- monitoring pól elektromagnetycznych;
- promieniowania jonizującego;
- zintegrowany środowiska przyrodniczego.

2.1.1. Monitoring jakości powietrza

Obowiązek wykonywania pomiarów i ocen jakości powietrza w ramach PMŚ wynika z art. 88 ustawy Prawo Ochrony Środowiska (POŚ), który wraz z art. 85–87 i art. 89–94 transponuje do prawa polskiego wymagania wspólnotowe UE [3].

System monitoringu powietrza oparty jest na klasyfikacji stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza odpowiednio dla kryterium:

- dla kryterium ochrony zdrowia: SO_2 , NO_2 , Pb, CO, C_6H_6 , O_3 , PM10, PM2,5 oraz As, Cd, Ni i B/a/p w pyle PM10;

- dla kryterium ochrony roślin: SO_2 , NO_x , O_3 .

W województwie lubelskim funkcjonują dwie strefy, na które składa się:

- aglomeracja lubelska;
- strefa lubelska, obejmująca obszar województwa poza wspomnianą aglomeracją.

W sieci pomiarowej województwa lubelskiego w 2014 r. funkcjonowało 12 stacji monitoringu powietrza obejmujących 70 stanowisk, w tym: 34 automatyczne i 36 manualnych.

Zgodnie z Ustawą POŚ Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska zobowiązany jest do sporządzania ocen:

- pięcioletnich zawierających klasyfikację stref na potrzeby ustalenia sposobu rocznych ocen jakości powietrza w województwie i obejmujących określenie sieci pomiarowej oraz innych metod oceny; za kryterium klasyfikacji są górny i dolny próg oszacowania (art. 88 ustawy POŚ);
- rocznych, tzw. bieżących, obejmujących klasyfikację stref w zakresie wymaganych zanieczyszczeń, mogących skutkować obowiązkiem sporządzania naprawczych programów ochrony powietrza w strefach; kryteriami klasyfikacji są standardy jakości powietrza; poziomy dopuszczalne, docelowe i poziomy celów długoterminowych (art. 89 ustawy POŚ) [3].

Wyniki ocen pięcioletnich i rocznych przekazywane są do Marszałka Województwa Lubelskiego, Wojewody Lubelskiego oraz do GIOŚ. Za pośrednictwem GIOŚ wyniki obu ocen przekazywane są do Komisji Europejskiej, gdzie podlegają one szczegółowej analizie.

W ramach monitoringu wykonywane są analizy ryzyka przekroczenia poziomów dopuszczalnych, docelowych i alarmowych substancji w powietrzu, a w przypadku wystąpieniu ryzyka przekroczenia lub realnego przekroczenia tych poziomów informowany jest Marszałek Województwa Lubelskiego oraz Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego.

Wyniki pomiarów gromadzone są w bazie danych JPOAT i zgodnie z wymogami raportowania przekazywane są do europejskich baz danych AIRBASE, OZONWEB, GEMS. Wyniki pomiarów automatycznych transmitowane są on-line na stronie internetowej oraz na tablicy świetlnej umieszczonej na budynku WIOŚ w Lublinie.

2.1.2. Monitoring jakości wód powierzchniowych

Obowiązek badania i oceny jakości wód powierzchniowych w ramach PMŚ wynika z art. 155a ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U.

z 2012 r., poz. 145 z późn. zm.) [4]. Zgodnie z ust. 3 tego artykułu, badania jakości wód powierzchniowych w zakresie elementów fizykochemicznych, chemicznych i biologicznych należą do kompetencji Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska.

Celem prowadzenia monitoringu jest stworzenie podstaw do podejmowania działań na rzecz poprawy stanu wód oraz ich ochrony przed zanieczyszczeniem. Oceny stanu wód będą wykorzystywane do zintegrowanego zarządzania wodami w układach dorzeczy.

Zakres i sposób prowadzenia badań oraz kryteria oceny stanu wód określają rozporządzenia wykonawcze do Ustawy – Prawo wodne [4]:

1. **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2009 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych** (Dz. U. z 2011 r. Nr 258, poz. 1550).

2. **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 listopada 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych** (Dz. U. z 2013 r., poz. 1558).

3. **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 października 2014 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych** (Dz. U. z 2014 r., poz. 1482).

Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną do 2015 r. wszystkie wody powinny osiągnąć co najmniej dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny, jednak uzyskane derogacje przesuwają ten termin na rok 2021, a ostatecznie na rok 2027.

W ramach monitoringu wód powierzchniowych w województwie badaniami objęte są jednolite części wód rzecznych, takie jak rzeki, zbiorniki zaporowe oraz jednolite części wód jeziornych (jw.). Badania prowadzone są w ramach monitoringu diagnostycznego, operacyjnego, badawczego oraz obszarów chronionych w cyklach sześcioletnich spójnych z Planami gospodarowania wodami dla obszarów dorzeczy. Obecny cykl obejmuje lata 2010–2015. W sieci 2010–2015 monitoringiem objęto 140 JCW (jednolitych części wód) rzecznych, spośród wszystkich 374 JCW występujących na obszarze województwa lubelskiego oraz 17 JCW jeziornych.

Corocznie dokonywana jest ocena stanu/potencjału jednolitych części wód oraz stanu chemicznego objętych monitoringiem. W latach 2010–2012 system monitoringu został dostosowany do wymagań RDW w zakresie pozwalającym na dokonanie pełnej oceny stanu ekologicznego wód. Główne działania ukierunkowane były na elementy biologiczne, które wymagały wdrożenia nowych metodyk oraz ustalenia granic klas.

W latach 2013–2015 realizowano proces dostosowania monitoringu substancji chemicznych do wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW). WIOŚ w Lublinie bada 32 substancje priorytetowe, spośród 33 obowiązujących, Badanie 1 substancji (bromowane difenylotetry) obecnie nie jest możliwe ze względu na wymagania wysokiej klasy systemów pomiarowych. Od 2016 r., zgodnie z Dyrektywą 2013/39/UE, lista badań substancji priorytetowych ulegnie rozszerzeniu o 12 nowych substancji. Przy czym 8 z nich będzie badanych w biocie i pozostaje w obowiązku GIOŚ, natomiast obowiązek badania 7 substancji w matrycy wodnej będzie spoczywał na WIOŚ (od 2016 do 2022 r. prawdopodobnie tylko pobór prób i dostarczenie do wskazanego wykonawcy, natomiast od 2022 r. oznaczanie tych substancji zostanie zrealizowane przez WIOŚ).

2.1.3. Monitoring jakości wód podziemnych

Celem prowadzenia monitoringu jakości wód podziemnych jest dostarczenie informacji o stanie chemicznym wód, śledzenie jego zmian oraz sygnalizacja zagrożeń na potrzeby zarządzania zasobami wód podziemnych i oceny skuteczności podejmowanych działań ochronnych.

Szczegółowe regulacje odnośnie do oceny stanu wód podziemnych są zawarte w Rozporządzeniu MŚ z dnia 23 lipca 2008 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. z 2008 r. Nr 143, poz. 896), natomiast regulacje dotyczące prowadzenia badań monitoringu są zawarte w Rozporządzeniu MŚ z dnia 21 listopada 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz. U. z 2013 r., poz. 1558).

WIOŚ w Lublinie realizuje monitoring wód podziemnych na terenie OSN na podstawie Rozporządzenia Nr 6/2012 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie (RZGW) z dnia 12 października 2012 r. w sprawie określenia wód powierzchniowych i podziemnych wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu pochodzących ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć na terenie województwa lubelskiego.

W ramach podsystemu monitoringu jakości wód podziemnych w latach 2013–2015 realizowane są następujące zadania:

- badanie i ocena jakości wód podziemnych na terenach OSN – 4 studnie kopane na OSN Przegaliny Duże oraz 1 studnia kopana na OSN Kuraszew (badania z częstotliwością 2 razy w roku);

- badanie i ocena jakości wód źródeł jako naturalnych wpływów wód podziemnych na powierzchnię ziemi (w latach 2013–2015 zbadanych zostanie łącznie 49 źródeł);
- badanie i ocena jakości wód podziemnych oraz gleb na terenie Roztoczańskiego Parku Narodowego w 4 studniach wierconych i 1 kopanej z częstotliwością 1 raz w roku. Wyniki badań prowadzonych na terenie OSN gromadzone są w zasobach WMŚ i przekazywane do: Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, Urzędu Gminy w Komarówce Podlaskiej i Urzędu Gminy w Wohyniu.

Wyniki badań prowadzonych na terenie RPN zostaną przekazane do RPN, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, jak również zostaną udostępnione zainteresowanym jednostkom oraz osobom indywidualnym. Ponadto zostaną one wykorzystywane do opracowywania informacji o jakości wód podziemnych na wytypowanych terenach.

2.1.4. Monitoring jakości gleby i ziemi

Ze względu na szczególne walory Roztocza Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie realizuje w ramach monitoringu regionalnego badania gleb na terenie Roztoczańskiego Parku Narodowego. W ramach WPMS przeprowadzone zostały w 2014 r. badania i ocena zawartości metali ciężkich i siarki w glebach oraz mchach w 4 wytypowanych punktach (w sąsiedztwie przebiegających tras komunikacyjnych drogowych i kolejowych). Wyniki tych badań gromadzone są w zasobach WIOŚ, a następnie przekazywane do RPN, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, jak również zostaną udostępnione zainteresowanym jednostkom oraz osobom indywidualnym; zaprezentowane są na stronie internetowej WIOŚ oraz w raportach o stanie środowiska.

2.1.5. Monitoring hałasu

Obowiązek wykonywania pomiarów, ocen i obserwacja zmian stanu akustycznego środowiska wynika z art. 26 i 117 Ustawy POŚ [3].

Zgodnie z WPMS na lata 2013–2015 pomiary hałasu drogowego emitowanego do środowiska są realizowane corocznie w 10 punktach pomiarowych, w tym na dwóch prowadzone są badania poziomów długookresowych LDWN oraz LN. W pozostałych punktach pomiarowych wykonywane są pomiary hałasu drogowego prowadzące do określenia wartości wskaźników

LAeqD oraz LAeqN. Zgodnie z art. 117 ust. 5 ustawy POŚ, WIOŚ ma obowiązek prowadzenia pomiarów na obszarach nieobjętych obowiązkiem opracowania map akustycznych.

Do badań monitoringowych włączone są pomiary hałasu przemysłowego, zgodnie z planem kontroli WIOŚ w Lublinie, jak i wyniki pomiarów hałasu wykonywanych z mocy prawa przez inne jednostki (art. 147 i art. 175 ustawy POŚ). Wyznaczanymi wskaźnikami poziomu hałasu przemysłowego są poziomy LAeqD oraz LAeqN, których wartości są wykorzystywane do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska.

Wyniki badań WIOŚ oraz innych jednostek wykonujących z mocy prawa pomiary hałasu służą do sporządzania ocen klimatu akustycznego województwa. W ocenach uwzględnia się obszary priorytetowe wskazane w Ustawie POŚ, sieć i natężenie ruchu drogowego oraz źródła przemysłowe (w powiązaniu z planem ich kontroli).

Na potrzeby oceny stanu akustycznego środowiska starosta sporządza mapy akustyczne dla aglomeracji. Zarządzający drogą, linią kolejową lub lotniskiem jest zobowiązany sporządzić również mapy akustyczne, jeśli eksploatacja jego dróg, linii kolejowych i lotniska może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne na znacznych obszarach (art. 118 ustawy POŚ).

Na podstawie art. 120 i 120a ustawy POŚ, WIOŚ jest obowiązany do gromadzenia i dostarczania informacji o stanie akustycznym środowiska. Prowadzi wojewódzki rejestr stanu akustycznego środowiska (baza OPH) oraz przekazuje co roku jego zawartość do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie. Ponadto sukcesywnie gromadzi mapy akustyczne sporządzone przez starostów oraz zarządzających drogami i liniami kolejowymi.

2.1.6. Monitoring pól elektromagnetycznych

Oceny poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku i obserwacji zmian dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska, a wojewódzki inspektor ochrony środowiska prowadzi okresowe badania poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku zgodnie z art. 123 ust. 1, 2 ustawy z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.) [3].

Celem zadania jest monitorowanie poziomów wartości parametrów charakteryzujących pola elektromagnetyczne wytwarzane i wprowadzane do środowiska w sposób sztuczny przez źródła pól elektromagnetycznych występujące w naszym otoczeniu.

Pomiary PEM (pól elektromagnetycznych) prowadzi się zgodnie z Rozporządzeniem Ministerstwa Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. z 2007 r. Nr 221, poz. 1645).

Zgodnie z ww. rozporządzeniem pomiary prowadzi się w trzyletnim cyklu pomiarowym w 135 punktach pomiarowych na terenie całego województwa, tj. w 45 punktach pomiarowych w każdym roku. Punkty pomiarowe rozmieszczone są równomiernie na terenie województwa, w dostępnych dla ludności miejscach usytuowanych w:

- centralnych dzielnicach lub osiedlach miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 50 tys.;
- pozostałych miastach;
- terenach wiejskich.

Wyznacza się po 15 punktów pomiarowych dla każdego z trzech ww. obszarów. Rok 2014 rozpoczął kolejny, trzeci już trzyletni cykl pomiarowy obejmujący lata 2014–2016. Pomiary realizowano w 45 punktach pomiarowych. Wyniki pomiarów PEM na poziomie wojewódzkim są wprowadzane do bazy danych monitoringu pól elektromagnetycznych – JELMAG. Wszystkie z nich zostaną wykorzystywane do opracowywania informacji o poziomach PEM na obszarach dostępnych dla ludności. Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi także również aktualizowany corocznie rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku, z wyszczególnieniem przekroczeń dotyczących terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz miejsc dostępnych dla ludności.

3. Zadania kontrolne WIOŚ w zakresie przestrzegania prawa ochrony środowiska

Działalność kontrolna WIOŚ prowadzona jest na podstawie corocznie sporządzanego planu na podstawie zaakceptowanych przez GIOŚ „Wytycznych do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska.” Zadania kontrolne realizowane są przez Wydział Inspekcji WIOŚ w Lublinie i Działy Inspekcji w Delegaturach: Białej Podlaskiej, Chełmie i w Zamościu.

Roczny plan kontroli obejmuje kontrole planowe podzielone na kompleksowe i problemowe, w tym kontrole wyrobów. Wyznaczenie zakładów do kontroli odbywa się w oparciu o corocznie aktualizowaną ewidencję podmiotów.

Ponadto kontrole realizowane są także na podstawie przedkładanej dokumentacji, bez wyjazdu w teren, m.in. związanej z analizą przekazywanych przez podmioty:

- wyników automonitoringowych w zakresie pomiarów emisji (ścieków, zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza itp.);
- pomiarów pól elektromagnetycznych;
- dokumentów w celu wydania opinii dotyczącej raportu o bezpieczeństwie;
- sprawozdań PRTR;
- danych o rodzaju, kategorii i ilości substancji niebezpiecznych znajdujących się na terenie ZDR wystąpienia poważnej awarii.

W tabeli 1 przedstawiono liczbowo działalność kontrolną Wydziału Inspekcji WIOŚ w Lublinie [5, 6, 7].

Tabela 1. Wyniki działalności kontrolnej w WIOŚ w Lublinie w latach 2011–2013

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
Liczba kontroli z wyjazdem w teren	890	912	916
w tym interwencyjnych	173	196	189
Liczba zarządzeń pokontrolnych	346	425	356
Liczba udzielonych pouczeń	246	272	283
Liczba mandatów	57	78	49
Liczba wniosków i wystąpień do organów administracji rządowej i samorządowej	82	130	111
Liczba decyzji wydanych za przekroczenie ustalonych warunków korzystania ze środowiska	43	32	68

Z danych tych wynika, że z roku na rok liczba kontroli oraz decyzji wydanych za przekroczenie ustalonych warunków korzystania ze środowiska zwiększa się. Oprócz działalności kontrolnej planowej Inspektorat realizuje działalność kontrolną pozaplanową. Kontrola pozaplanowa podmiotu zostaje podjęta m.in. w przypadku:

- skargi lub wniosku o podjęcie interwencji wniesionej przez obywateli lub organizację społeczną;
- reakcji na informację o naruszeniu wymagań ochrony środowiska podaną przez środki masowego przekazu lub otrzymaną z innych źródeł;
- wystąpienia wójta, burmistrza (prezydenta miasta), starosty lub marszałka województwa do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska

ska o podjęcie odpowiednich działań będących w jego kompetencji, jeżeli w wyniku kontroli organy te stwierdzą naruszenie przez kontrolowany podmiot przepisów o ochronie środowiska lub jest uzasadnione podejrzenie, że takie naruszenie mogło wystąpić;

- w wyniku zarządzenia przez Wojewodę przeprowadzenia kontroli;
- wskutek polecenia wykonania kontroli wydanego przez GIOŚ;
- w celu wydania zaświadczenia lub opinii w zakresie spełniania wymogów ochrony środowiska;
- prowadzenia działań wynikających ze współpracy, w szczególności z organami m.in.: Najwyższej Izby Kontroli, Państwowej Inspekcji Pracy, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Inspekcji Handlowej, Inspekcji Weterynaryjnej, Inspekcji Transportu Drogowego, Nadzoru Budowlanego, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz z innymi organami kontroli, organami obrony cywilnej, a także organami ścigania.

Na podstawie ustaleń kontroli Lubelski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska może:

- wydać zarządzenie pokontrolne;
- wydać decyzję administracyjną, w tym decyzję o wymierzeniu administracyjnej kary pieniężnej;
- wstrzymać w trakcie kontroli działalność powodującą naruszenie wymagań ochrony środowiska lub na wniosek podmiotu korzystającego ze środowiska i wyznaczyć termin usunięcia naruszeń;
- wstrzymać oddanie do użytku obiektu budowlanego niespełniającego wymagań ochrony środowiska;
- wystąpić do właściwego organu z wnioskiem o wszczęcie postępowania administracyjnego;
- skierować do organów ścigania lub do sądu zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia.

Ustawowe uprawnienia inspektora przeprowadzającego działania kontrolne to między innymi:

- możliwość wstępu na teren nieruchomości lub obiektu, gdzie prowadzona jest działalność gospodarcza;
- żądanie dokumentów i wyjaśnień;
- pobieranie próbek i przeprowadzanie badań i pomiarów;
- ocena sposobu eksploatacji instalacji lub urządzeń, w tym środków transportu;
- nakładanie grzywien w formie mandatu karnego;

- ocena stosowanych technologii i rozwiązań technicznych;
- ocena sposobu wykonywania pomiarów emisji, ilości pobranej wody oraz odprowadzanych ścieków przez jednostkę prowadzącą pomiary, w tym poprawności sposobu pobierania i analizy próbek.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska wymierza, w drodze decyzji, administracyjne kary pieniężne za:

- przekroczenie określonych w pozwoleniach ilości lub rodzaju gazów albo pyłów wprowadzanych do powietrza;
- przekroczenie określonych w pozwoleniach ilości, stanu lub składu ścieków;
- przekroczenie określonych w pozwoleniach ilości pobranej wody;
- naruszenie warunków decyzji zatwierdzającej instrukcję eksploatacji składowiska odpadów albo decyzji określającej miejsce i sposób magazynowania odpadów, wymaganych przepisami ustawy o odpadach, co do rodzaju i sposobów składowania odpadów;
- przekroczenie określonych w decyzjach poziomów hałasu;
- naruszenie decyzji dot. wytwarzania lub przetwarzania odpadów.

3.1. Gospodarka wodno-ściekowa

Ogólną zasadną gospodarki wodno-ściekowej, jest działanie, które nie pogarsza stanu ekologicznego wód i ekosystemów od nich zależnych oraz nie wyrządza innych szkód. Ponadto nie można dopuszczać do marnotrawstwa wody, zaś wszelkie działania muszą być zgodne z wymogami ochrony środowiska.

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie związane z ochroną wód jest Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne i Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska oraz akty wykonawcze do tych ustaw, a w szczególności rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełniać przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 137, poz. 984 z późn. zm.) określające m.in. miejsce i minimalną częstotliwość pobierania próbek ścieków, metodyki referencyjne analiz i sposób oceny, czy ścieki odpowiadają wymaganym warunkom.

Pobór wody i odprowadzanie ścieków do środowiska jest korzystaniem szczególnie z wód. Zgodnie z art. 122 ustawy Prawo wodne korzystanie szczególne wymaga zawsze posiadania pozwolenia wodno-prawnego [4].

Podczas kontroli gospodarki wodno-ściekowej w zakładzie dokonuje się:

- sprawdzania sposobu zaopatrzenia w wodę;
- sprawdzania wykorzystania pobieranej wody: na cele technologiczne bytowe i inne;
- rozpoznania źródeł wytwarzania i sposób odprowadzania ścieków;
- sprawdzenia eksploatacji urządzeń i obiektów gospodarki wodnej (ujęcia wody) i ściekowej (oczyszczalnie);
- oceny stanu formalno-prawnego w zakresie poboru wody i odprowadzania ścieków;
- oceny spełniania warunków i obowiązków ustalonych w pozwoleniach wodno-prawnych.

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości stosowane są sankcje przewidziane prawem opisane powyżej.

Ponadto zgodnie z art. 147 ust.1 ustawy Prawo ochrony środowiska prowadzący instalację oraz użytkownik urządzenia są zobowiązani do okresowych pomiarów wielkości emisji ścieków i ilości pobieranej wody. Badania ścieków świetle art. 147a POŚ muszą być wykonane przez akredytowane laboratorium. Wyniki analiz ścieków jak również ilości pobieranej wody Zakład obowiązany jest przedłożyć do WIOŚ w celu dokonania oceny dotrzymywania warunków posiadanych przez podmiot pozwoleń wodno-prawnych.

W przypadku stwierdzenia przekroczeń dopuszczalnych norm wymierzana jest administracyjna kara pieniężna. Na wniosek podmiotu termin płatności kary może być odroczony wówczas, jeżeli realizuje on terminowo przedsięwzięcie, którego wykonanie zapewni usunięcie przyczyn ponoszenia kar w okresie nie dłuższym niż 5 lat od dnia złożenia wniosku. Jeżeli przedsięwzięcie zostanie wykonane terminowo i spełnione są warunki pozwolenia kara zostaje umorzona.

3.2. Ochrona przed hałasem

Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska. W praktyce polega to na utrzymaniu poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie. Podstawowym obowiązkiem posiadających tytuł prawny do obiektów emitujących hałas do środowiska jest zamknięcie się z niekorzystnym oddziaływaniem akustycznym w obrębie posiadanych terenów. Przy ocenie emisji energii tego typu do środowiska bierze się pod tereny znajdujące się pod ochroną akustyczną. W szczególności są to obszary m.in. zabudowy mieszkaniowej, szpitale i obiekty oświaty oraz tereny przeznaczone do wypoczynku. Kluczowe zna-

czenie ma faktyczne zagospodarowanie terenu, nie zaś przeznaczenie terenów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Podstawowym zadaniem Inspekcji Ochrony Środowiska jest kontrola podmiotów, których działalność lub zarządzane obiekty (np. drogi, linie kolejowe) powoduje emisję hałasu do środowiska. Zasadnicze znaczenie mają pomiary emisji hałasu do środowiska. Są one realizowane przez laboratorium akredytowane, wchodzące w skład struktur WIOŚ. Na ich podstawie dokonuje się oceny oddziaływania kontrolowanego na tereny sąsiednie. W przypadku wystąpienia przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu emitowanego do środowiska Lubelski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska kieruje wystąpienie do właściwego organu samorządu terytorialnego (właściwy miejscowo starosta lub prezydent miasta), który zobowiązany jest do wydania decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu. Jednak takich rozstrzygnięć administracyjnych nie wydaje się m.in. dla zarządców dróg i linii kolejowych, gdzie właściwe organy samorządu terytorialnego mogą podjąć inne działania (np. ustanowić obszar ograniczonego użytkowania).

3.3. Ochrona powietrza

Przedmiotem kontroli w zakresie ochrony powietrza jest instalacja w rozumieniu przepisów ustawy Prawo ochrony środowiska, której eksploatacja powoduje wprowadzanie do atmosfery substancji zanieczyszczających. Odrębnie dla każdej instalacji rozpatrywane jest oddziaływanie instalacji na stan czystości powietrza. W zależności od rodzaju i skali prowadzonej działalności przepisy przewidują spełnianie przez prowadzących instalacje szeregu wymogów w zakresie wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza w tym:

- posiadanie uregulowań formalno-prawnych pozwolenia/zgłoszenia;
- prowadzenie pomiarów ciągłych lub okresowych;
- prowadzenie wykazów na potrzeby opłat za korzystanie ze środowiska;
- sporządzanie bilansów masy;
- stosowanie odpowiedniej jakości materiałów, surowców i paliw;
- sporządzanie raportów i wprowadzanie do systemu informatycznego;
- prawidłowa eksploatacja instalacji, w tym urządzeń ochrony powietrza;
- podejmowanie odpowiednich działań w przypadku powstania zakłóceń w procesach technologicznych.

Do zadań inspekcji należy kontrola przestrzegania tych wymagań przez podmioty prowadzące instalacje oraz prowadzenie postępowania administracyjnego w przypadku ich naruszenia. WIOŚ prowadzi także kontrole podmiotów używających substancji zubożających warstwę ozonową (SZWO)

w celu wyegzekwowania takiego postępowania z nimi, aby ograniczać ich szkodliwy wpływ na środowisko przyrodnicze. Kompetencje IOŚ w tym zakresie wynikają z art. 32 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową (Dz. U. z 2014 r. poz. 436) [8]. W zakresie sprawowanego nadzoru organy IOŚ są obowiązane do:

- **przeprowadzania kontroli używania i obrotu substancjami kontrolowanymi przez podmioty oraz kontroli używania i obrotu produktami, urządzeniami i instalacjami zawierającymi substancje kontrolowane;**
- **dokonywania okresowych ocen stanu przestrzegania przepisów dotyczących substancji kontrolowanych, w tym m.in.:**
  - prowadzenia ewidencji substancji kontrolowanych;
  - oznakowania produktów, urządzeń lub instalacji zawierających substancje kontrolowane;
  - prowadzenia kart obsługi technicznej i naprawy urządzenia lub instalacji zawierających SZWO;
  - sprawdzenia z wymagana przepisami częstotliwością badań szczelności urządzeń lub instalacji zawierających SZWO;
  - posiadania stosownych uprawnień (świadectwa kwalifikacji) w zakresie obsługi technicznej, demontażu oraz naprawie urządzeń i instalacji zawierających SZWO.

W związku z prowadzonym nadzorem organy IOŚ mogą żądać informacji i okazania dokumentów związanych z używaniem oraz obrotem przez dany podmiot substancji kontrolowanych, a także produktów, urządzeń i instalacji zawierających te substancje [8].

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska może wymierzyć w drodze decyzji kary pieniężne za:

- **produkcję substancji kontrolowanych, przywóz, wywóz lub wprowadzanie do obrotu wbrew zakazom wynikającym z przepisów dotyczących substancji kontrolowanych, bez wymaganego pozwolenia albo z naruszeniem jego warunków;**
- **produkcję, przywóz, wywóz lub wprowadzanie do obrotu produktów, urządzeń i instalacji zawierających substancje kontrolowane wbrew zakazom wynikającym z przepisów dot. substancji kontrolowanych.**

Ponadto zgodnie z art. 35 ust. 3 ww. Ustawy Główny Inspektor Ochrony Środowiska przedstawia ministrowi właściwemu ds. środowiska do dnia 31 marca każdego roku kalendarzowego raport w sprawie oceny stanu przestrzegania przepisów dotyczących substancji kontrolowanych w roku po-

przednim. Raport ten przekazywany jest ministrowi właściwemu do spraw gospodarki. W ramach sprawowanych kontroli IOŚ prowadzi również kontrole w zakresie przestrzegania zapisów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i rady (WE) Nr 1005/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie substancji zubożających warstwę ozonową.

3.4. Gospodarka odpadami

Poprzez gospodarowanie odpadami należy rozumieć zbieranie, transport, przetwarzanie odpadów, łącznie z nadzorem nad tego rodzaju działaniami, jak również późniejsze postępowanie w miejscu unieszkodliwiania odpadów oraz działania wykonywane w charakterze sprzedawcy odpadów lub pośrednika w obrocie odpadami. Hierarchia postępowania z odpadami obejmuje [9]:

1. Zapobieganie powstawaniu odpadów.
2. Przygotowywanie do ponownego użycia.
3. Recykling.
4. Inne procesy odzysku.
5. Unieszkodliwianie.

Kontrole w zakresie gospodarowania odpadami polegają na sprawdzeniu, czy postępowanie z odpadami jest zgodne z wymogami prawa oraz posiadanymi decyzjami, tj. pozwoleniem na wytwarzanie odpadów, zezwoleniem na przetwarzanie odpadów, zezwoleniem na zbieranie i transport odpadów.

Podczas kontroli sprawdzana jest poprawność prowadzonej ewidencji wytwarzania, przetwarzania i zbierania odpadów oraz realizacja obowiązku wynikającego z art. 76 Ustawy o odpadach, który zobowiązuje zakład do przedkładania do marszałka województwa rocznego zbiorczego sprawozdania o rodzajach i ilościach wytwarzanych odpadów oraz sposobach gospodarowania nimi.

Odrębnym zagadnieniem są kontrole gmin w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, tj. sprawdzanie realizacji obowiązków nałożonych na gminy ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. W tym zakresie prowadzona jest również przez WIOŚ weryfikacja „Rocznych sprawozdań z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi” [10].

4. Podsumowanie

We współczesnym świecie jednym z ważniejszych czynników wpływających na jakość życia są warunki naturalne otoczenia. Czystość wód, powietrza

i gleby, hałas oraz oddziaływanie pól elektromagnetycznych w dużym stopniu wpływają na zdrowie mieszkańców. Dokładna i obiektywna ocena tych różnorodnych elementów pozwala na wiarygodne określenie stanu środowiska. Istotna rola Inspekcji Ochrony Środowiska w systemie ochrony środowiska przed zanieczyszczeniami jest niepodważalna i trudno sobie wyobrazić czyste środowisko bez funkcjonowania tej instytucji. Potencjał laboratoryjny oraz duże doświadczenie pracowników sprzyjają coraz lepszej ocenie faktycznych zagrożeń dla środowiska. W najbliższych latach priorytetową sprawą będzie dalsze utrzymanie wysokiego potencjału, jakości wykonywanych badań oraz systematyczne podwyższanie kompetencji pracowników WIOŚ.

5. Bibliografia

1. <http://www.gios.gov.pl/>
2. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska, Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287 z późn. zm. oraz ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. w Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. 2012 r. Nr 145 z późn. zm.).
5. Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie, Raport o stanie województwa lubelskiego w 2011 r., Biblioteka Monitoringu Środowiska, Lublin 2012.
6. Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie, Raport o stanie województwa lubelskiego w 2012 r., Biblioteka Monitoringu Środowiska, Lublin 2013.
7. Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie, Raport o stanie województwa lubelskiego w 2013 r., Biblioteka Monitoringu Środowiska, Lublin 2014.
8. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową (Dz. U. Nr 121, poz. 1263 z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2013, poz. 1399 z późn. zm.).